

גדוליה גדולי הקדשנ). שלום לעיר, שלום לכל בני העיר ובראש כלם שלום לרב ר' יצחק (ולחברנו ר' אפרים וליתר רבני העיר, מאדיר וער צעיר:

א. (בענין גדה אי מקרי ערוה).

מתוך דברך אחי ר' אפרים למרנו בארבעה אתה עוסק. ואם על ארבעה לא אשיבך. (על חמשו) אנו מפרשים. מה אהות אשה מיוחדת שהיא ערוה. (למסקי גדה. אע"ג דכתיב בה אל אשה בנרת רותה לא תקרב לגלות וכי אין התלמוד קורא ערוה אלא דלא תליא ביזמי וסבילה. וכן אין דבר שבערוה סחות משנים אין חוקת גדה בכלל ולא ספירתה). תדע רבי יליף בפי האומר לתברוט) מאהות אשה במה מצינו מפרש מה אהות אשה מיוחדת שהיא ערוה וכי יליף מהיקשא דר' יונה אינו מזכיר ערוה דאין משיבין על ההיקש. ואזהווא סריך אמילו גדה נמי, אבל על מה מצינו מפרש מה אהות אשה מיוחדת שהיא ערוה וכי ולא סריך מנדה כלל. ועוד הימא מיס יליף ממה מצינו לילף מהיקשא דר' יונה, אלא ע"כ למעושי גדה דאם כן לכתוב לצרור גבי גדה דקילא דגבי לא תקח ראשה אל אהוהא ליכא למימר איכ יכתב לא יקח אצל גדה כדמקשה אני דתפסי בה קידושי). ותמה אני למה שאלת על דרב יהודה, וכי דרב יהודה עריפא מדרשא דריש מבילתין. ועוד סריך מהיקשא דר' יונה לדברך יא) ותיתי גדה. ושונתו חטאת אגב ריהסא רדונו כרת, אבל בע"כ במיוחדת שהיא ערוה לא נקט בכרי. וכל היקש דהאומר לחברו הייתי נותן באן י.

נמלא מלכיס א', י', כ'. ג) כלומר סך מסוהם נידו שכל הגדולים נעיר רגשטורק הס גדולי הקדש. וכדפוס גדולים נמקום גדוליה נטענת. ד) עיין במימן הבא הערה ראשונה. ה) רחמים גורם ואם על ארבעה לא אשיבך אשיבך על חמש. ו) על זה כתב רח"ס צבלין ח"ל: רנה לומר על שאלתו נהא דחמש עשרה נשים. ולי נראה שכונת רבנו על חמש שאלות של רחל, אשר עליהן משיב רבנו נחשונים זאת. ונארבעה היה רחל עסק ומעיין, אבל הסמיסית קראה ר"ת שאלת נח יומא כלומר שלא עסק בה כתי (עיין לקמן אות ה'). ועל זה אמר רבנו נמתק לשונו. נארבעה עסקת ואם לא אשיב פניך ריקס על ארבעה, גם על חמש לא אעשה זאת, כי אם גם על חמש אנו מפרשים. ורומה על עומס נ', א' ועוד. ז) יצמות דף ג' ע"ב. ושאלת ר"ל לא טודע לנו מה ורק בחוך חסונת ר"ת אליו טוכל לשער קלת חוכן שאלת ר' אפרים אבל לא צניור גמור. ולכן סתומים לנו דברי ר"ת נכמה מקומות כספר החתום. ולדעתי שאלת ר' אפרים היחה, לטי דברי רב יהודה צינמות דף ל' ע"א כל יצמה שאין אני קורא בה נטענת נפילה יצמה ינא עליה הרי היא כאלת חס שיש לו ננים, כי לפי זה אם היחה גדה נטענת נפילה כלומר צינמת צעלה תהי חסורה ליבס. ועל זה מתרן רבנו דנדה אימעטת שלא נקרא ערוה מה דחלי ציומי וסבילה. תדע דגם בקדושין לא פריך על מה מלינו מאסות אשה אפילו נדה נמי, אלמלא דנדה אימעטת מסיס שלינה מיוחדת שהיא ערוה. ובסוף מפרש דברי רב יהודה שסס מיירי נאיסור הדושה יבס וטי. ועיין בתום' יצמות דף צ' ע"א ד"ה ולמות אשחו. ח) כתובת דף ע"ב ע"א ועיין תום' גיסיין דף צ' ע"ב ד"ה עד אחד. ט) קידושין דף ס"ז ע"ב. י) כן הוא בכ"י וגם בדפוס. אמנם הדברים מן דברי ר' לא תקח עד כאלן קשים להנין. ולדעתי צ"ל: וכן ג' לא תקח ראשה אל אהוהא איכ למימר איכ ליכתוב לא יקח אצל נדה כדמקשה אני א' לא ע"כ דתפסי נס קידושין. ועס כדמקשה אני כלומר לפני זה לענין לצרור. וכונת רבנו לפי הגהתי לומר, כדעשה דיצמות לענין יבס כן דעה דקידושין לענין קידושין תופסין, להוליח נדה ממה מלינו דאסות אשה צעיוקתת שהיא ערוה. כי כמו שיש להקשות גבי יבס ליכתוב ליצור גבי נדה דקילא כן יש להקשות גם כן גבי קידושין תופסין, אללא ע"כ צעתיקן למעושי נדה קאחי, ולכן לא מקשה הסיס בקידושין אמה מלינו אי הכי נדה נמי. יא) כאלן אשר המלה לדברך העמיד רח"ס הדברים: וכל היקש דהאומר לחברו הייתי נותן כאלן. והדברים נכחנים למטה כספר ועס עסק אוחס. ועיין לקמן. ואני צער ולא ידע טכח ר"ת ציה לא ע"ס הגסח רח"ס ולא מצלתי סגסמו. כי דברי ר"ל אשר עליהם רומה ר"ת נאנדרו ממנו. יב) החצות, וכל היקש דהאומר לחברו הייתי נותן כאלן" מחק רח"ס נספירו. ועיין הערה

תנא דר' שהיה מצי
אביה וכו' כותב ר' יוחנן
מת הוון מיה על
כשר וזה אבי של
הוון וזה אב של כלה
בכנסת ארבעה חודשים
הוא הדין הוון הוא הבלה
לדעת ר' יוחנן כלה
סנה תורה וזהו ו'
איש נדה ואין סנה
הכניסין מן הבלה כל
ל' פ' כניסין את
הוון' שלא יקברו
וחתול עליו האבילות
בשתיים תולה ר' יוחנן
לא יוכל לנהול עד
שיתקדש ו' ימי האבל.
אלא כנס תולה ארבע
יקבר ר' יוחנן
ההוא עליו תנהג היא
גביה ככל שלא איתו
אבילות היילא ליה.
תנהג ו' ימי הפשה
תולה חזק' ו' ימי
האבילות וכל איתו
הפשה איתו כדכתיב עשה
שאר יבעל. האביל אביר
בשמיים הפשה אביר
בו' ימי הפשה שתי
אבל כולו דברים של
צניע כולו איתו פתחים
ר' יוחנן
אבילה שלא תנהג
על בעלה. והקא אביו
של חתן הפשה בצדדי
סנה. והאב של כלה
הכניסה לה להפשיק
וליא איתו סנה
לר'. אבל איכא לא :

ובשני לא יבטל פ"ה אפילו בשעת הסכנה דאין לעקור
בשביעה תקנת חכמים אלא יום אחד וקשה לר"י דלמחר
לקמן מהי אונס אלימא הא דלמחר התם קרי ליה כו' הוה ליה
למפרך טפי רישא לסיפא דקתני רישא ובשני לא יבטל בשעת
הסכנה ולמחר ריב"ל דמשום הכי
לא פריך ליה משום דליכא לפרוש:
ואם מחמת האונס פירוש שיש סכנה
אף ביום שלישי מותר לכנס בשני
ונראה לר"י דמילתא בלגופי נפשה
היא ולא איירי בסכנה ובשני לא
יבטל הוא הדין בג' אלא נקט בג'
משום דבשני למימא ואלא מחמת האונס
שהר: **ולדרוש** ליה דלונס
שרי. ואל"מ והא' חמנין בפ' בן
סורר ומורה (סנהדרין פד. וס) על כל
עבירות שיעבור ולא יהרג חוץ מעבירת
סוככים וג"ע וש"ד ותיזן ר"מ דאין
חיבין מיתה על בעילת מל"ל כחמנא
אפקריה לורעיה דמל"ל דכתיב (יחזקאל
ט) וזממת סוכים וזממת ומייתי
ר"ה דפריך בפ' בן סורר ומורה
(סנה) הא אסתר פרהסיא הואי
ולא פריך והא' אסתר גילוי עריות
הויא משמע דמשום עריות לא הוה
מחיבין ומתוך כך התייר ר"מ לבט
ישאל שמהיילא וכל עליה עובר
סוככים לקימה לאותו עובר סוככים
כשנתנייר דלא שייך למימר אחד לבעל
ואחד לבעל צדית מל"ל דהויא כצדית
בהמת ואין נראה לרבי"ם דהא ע"י
ביאת עובר סוככים נאסרה לבעלה
דלמחר הכא' דליכא פרוות וכו'
האשה שנתארמלה (לקמן טו. וס) גבי
האשה שנתקבה בין העובדי סוככים
אמר דברטן אסורה לבעלה ואמר
נמי במגילה (דף טו.) שאשך אשדתי
אשתי כאשר אשדתי מביא אשך
אשדתי ממך. אלמא לגבי בעלה לא
חשיבא בעילת מל"ל כביאת בהמה
והוא הדין לבעל אש"ג דאין זמית
לבהמה ואין ביאת בהמה פוסלה
ולמחר כדאמר' בפ' הבא על יבמתו
(יבמות טז.) ביאת מל"ל הויא

מאי שקדו. היכן שנינו שקדו דמקשיין לה הכא אי משום דלמחר
שמואל לעיל לית לן לאומייה מיינה לאומרה אחרת: ומן הסכנה
ואילך. לקמן מפרש לה: ובשני לא יבטל. בשביל אותה סכנה ואין
צריך לעקור בשביעה תקנת חכמים אלא יום אחד והיה טורח מיתה
שני ימים צורכי סעודה: ואם
מחמת האונס. לקמן מפרש:
תחלה. אם ניהא ראשונה היא
מפרישין אותה ממנו לילי שבת. נהגו.
בתימיה. סנה נפשות היא ולא אמרת
נהגו לכנס ביום שלישי אבל מיעקר
רביעי לגמרי לא עקרו: גיעקריה.
וחקנו להם ימים אחרים: ולדרוש
לדון דאונס שרי. דבעלמא כחונס
אזינא נאסרת על בעלה דליפנין לקמן
בפרק ד' (דף טז.) מוהיא לא נאסרה
ולא לימסרו נפשייהו למיתה: איכא
פרוצות. דאי מקילינן ליה עבדי
ברטן ונאסרות על בעליה: ואיכא
נמי כהנות. שנתקרות על בעליהן אף
באונס ואינהו מסרין נפשייהו למיתה
דאשח כהן שנאסרה אסורה לבעלה
ולקמן בפרק ד' (ס) ילפינן לה:
וליעקריה. הויא חומין דליכא
סנה: בשלישי נמי איתו בעיל. כיון
דבעל שחתמלו לנהוג בשלישי:
מספיקא לא עקר נפשיה. כיון
דלאו קניעות גמור הוא על די תקנת
ב"ד ספיקא הוה לו אם יש נישואין
היום צעיר ולא עקר נפשיה לגא
צעיר: התם נהגו. משמע
רונס נהגו: הכא מותר. לא גרסינן
לכתחילה. והכי קא מתמה הכא מותר
קתני דמשמע אם ימלך איש יתיר
בבית דין יתירו לו אבל נהגו לא
קתני: שר צבא בא לעיר. דהתם
צורכי סעודה מאשר ימלאו: וחליף.
לאחר רביעי: לעכב. עד יום רביעי
של שבת הכא: בשלישי לכנס
למה נתייר לו לקדום כל כך שלא
יערית נפשוהי אלא יום אחד
ומיעקרה תקנתא דשקדו: איספרווא
דידיה. מיל משמתי המכניס לו
צורכי סעודה. בלשון לעו הירכ"ש:

מאי שקדו? דתניא מפני מה אמרו בתולה
נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת
בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד
בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה
משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות
ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה
ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי
בשבת וברביעי כונסה ומסכנה ואילך נהגו
העם לכנס בשלישי ולא מיהו בידם חכמים
ובשני לא יבטל ואם מחמת האונס מותר
ומפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת
תחלה מפני שהוא עושה חבורה. מאי סכנה
אילימא דאמר בתולה הנשאת ליום הרביעי
תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה. אמר רבה דאמר
בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון
תחלה. האי סכנה אונס הוא משום דאיכא
צנועות דמסרין נפשייהו לקמלא ואתיין לירי
סכנה. ולדרוש ליה דאונס שרי איכא
פרוצות ואיכא נמי כהנות. וליעקריה גזירה
עבדא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה
לא עקרינן. אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל
מספיקא לא עקר נפשיה ובשני לא יבטל
ואם מחמת האונס מותר מאי אונס אילימא
הא דאמרן התם קרי ליה סכנה והכא קא
קרי ליה אונס ותו התם נהגו הכא מותר?
אמר רבא דאמר שר צבא בא לעיר. ה"ד
אי דאתי וחליף ליעכב. לא צריכא דאתי
וקבע. בג' מיהא לכנס אספרווא דיריה בג'
קאתו ואיבעית אימא מאי מחמת האונס כדתי
דרי שהיה פתו אפוי וטברו טבוח ויינו מווג
ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין
את המת להדר ואת החתן ואת הכלה להופה
ובועל

מאי שקדו? דתניא מפני מה אמרו בתולה
נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת
בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד
בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה
משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות
ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה
ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי
בשבת וברביעי כונסה ומסכנה ואילך נהגו
העם לכנס בשלישי ולא מיהו בידם חכמים
ובשני לא יבטל ואם מחמת האונס מותר
ומפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת
תחלה מפני שהוא עושה חבורה. מאי סכנה
אילימא דאמר בתולה הנשאת ליום הרביעי
תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה. אמר רבה דאמר
בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון
תחלה. האי סכנה אונס הוא משום דאיכא
צנועות דמסרין נפשייהו לקמלא ואתיין לירי
סכנה. ולדרוש ליה דאונס שרי איכא
פרוצות ואיכא נמי כהנות. וליעקריה גזירה
עבדא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה
לא עקרינן. אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל
מספיקא לא עקר נפשיה ובשני לא יבטל
ואם מחמת האונס מותר מאי אונס אילימא
הא דאמרן התם קרי ליה סכנה והכא קא
קרי ליה אונס ותו התם נהגו הכא מותר?
אמר רבא דאמר שר צבא בא לעיר. ה"ד
אי דאתי וחליף ליעכב. לא צריכא דאתי
וקבע. בג' מיהא לכנס אספרווא דיריה בג'
קאתו ואיבעית אימא מאי מחמת האונס כדתי
דרי שהיה פתו אפוי וטברו טבוח ויינו מווג
ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין
את המת להדר ואת החתן ואת הכלה להופה
ובועל

לבו רש"י
הירוש' י"ט
חלי' הספק
(פ"ט אש"מ)
המלוות את
הצבא ודאגים
לספיק צרכיו.)

כדתינא. חתן שמת אביו בשני ואין יכול להמתין עד למחר שצריך
להשחזק את המת עד שיכנסו לתופה: ויינו מווג. נמיס שיהא רחוי
לשמה ושזכאיתו מתקיים: אביו של חתן או אמה של כלה. דוקא נקט
אביו של חתן שהוה טורח צורכי סעודה ואמה של כלה היא המכניסה
לה מכשיתו. לפיכך אם יעבור המועד שוב אין מנין להם והמכיר להם
לכניס את המת למחר שלא יקברוהו דלמך כן חלה אבילות על האבל
בסמימת הגולל דלקמן וזו שוב לא יוכל לכנס עד שיעבור האבילות:
ופורש

ביאת וכו' אפקריה רחמנא לורעיה
ורעו חסוב כורע בהמה ויש לומר דהכי פריך ולדרוש ליה דלונס
שרי לפי שהאשה היא קרקע עולם ולא עבדה מעשה כדמשני בפרק
בן סורר ומורה אסתר קרקע עולם היחה והא' דלא פריך התם גילוי
עריות הויא דפשיטא ליה דליכא לשטיי קרקע עולם היא ואין לה
למסור עמלה אבל לענין חיולו השם לא היה נראה לו שיעיל עטם
דקרקע עולם ומשני קרקע עולם היחה וחפילו חיולו השם ליכא.
ובפרק מלח חלינה (סס קג. וס) דפריך גבי יעל והא קמחנהי
מעבירה ומשני טובתן של רשעים רעה היא אלל לדיקים שהטיל בה וזהו
מסרה עמלה דהא לא היה רונה להמיתה. דלדבריה היה לר"י שמתמרה.
באלה חכרין ודרשין בנייר (דף עג. וס) גדולה עבירה לשמה ממטה
מעבירה ומשני דלא מחהינא ועשה עבירה לשמה כדי להגיל את ישראל:
לקמן בשלישי נמי אתי ובעיל שאיט מחטין אלל להגתו. אלל אבן דנקט לעיל
שנאשח ברביעי חיהרג דהתם מקפידים על קביעות יום
כדי להעבירם על דהם נקט ליה נמי הכא ברביעי: **ולדרוש** ליה דלונס שרי.
אין לפרש דפריך הכי לדרוש ט' דשוב לא יהא סכנה
אלא לונס ואמאי קאמר ומסכנה ואילך הוה ליה למימר ומן האונס ואילך
דאי"כ מהי משני משום פרוות דהא אפילו לא דרשין לה
דלונס שרי לא מחרי נפשייהו. דדוקא לעשות אמרינן דמסרי נפשייהו. ועוד
וכי משום פרוות יתמו להרוג האטעוה אלל הכי פירוש ולדרוש
לה דלונס שרי וכיון דליכא סכנה אמאי לא מיהו בידם חכמים ומשני
משום פרוות לא מיהו בידם חכמים ומשני משום פרוות לא מיהו בידם חכמים
בשלישי נהגו אמרינן בפ' בתרא דתענית (דף טז.) מאן דלמחר נהגו צורכי
למחר נהגו צורכי סעודה ובהכא בשני מותר לכתחלה ופי' הקונטרס דפירש
נהגו רובא דעמלא והכא מותר יחידי ולא גרסינן לכתחלה חטו מושב:
אב' דאתי וחליף ליעכב. פ"ה חליף לאחר ד' וליעכב עד
יום ד' של שבת הכא וקשה לר"י דלמך כן מהי משני לא צריכא דאתי
אב' דאתי וחליף ליעכב עד יום ד' אחר אשך אשדתי מביא אשך
אשדתי ממך. אלמא לגבי בעלה לא חשיבא בעילת מל"ל כביאת בהמה
והוא הדין לבעל אש"ג דאין זמית לבהמה ואין ביאת בהמה פוסלה
ולמחר כדאמר' בפ' הבא על יבמתו (יבמות טז.) ביאת מל"ל הויא

מאי שקדו? דתניא מפני מה אמרו בתולה
נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת
בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד
בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה
משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות
ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה
ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי
בשבת וברביעי כונסה ומסכנה ואילך נהגו
העם לכנס בשלישי ולא מיהו בידם חכמים
ובשני לא יבטל ואם מחמת האונס מותר
ומפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת
תחלה מפני שהוא עושה חבורה. מאי סכנה
אילימא דאמר בתולה הנשאת ליום הרביעי
תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה. אמר רבה דאמר
בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון
תחלה. האי סכנה אונס הוא משום דאיכא
צנועות דמסרין נפשייהו לקמלא ואתיין לירי
סכנה. ולדרוש ליה דאונס שרי איכא
פרוצות ואיכא נמי כהנות. וליעקריה גזירה
עבדא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה
לא עקרינן. אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל
מספיקא לא עקר נפשיה ובשני לא יבטל
ואם מחמת האונס מותר מאי אונס אילימא
הא דאמרן התם קרי ליה סכנה והכא קא
קרי ליה אונס ותו התם נהגו הכא מותר?
אמר רבא דאמר שר צבא בא לעיר. ה"ד
אי דאתי וחליף ליעכב. לא צריכא דאתי
וקבע. בג' מיהא לכנס אספרווא דיריה בג'
קאתו ואיבעית אימא מאי מחמת האונס כדתי
דרי שהיה פתו אפוי וטברו טבוח ויינו מווג
ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין
את המת להדר ואת החתן ואת הכלה להופה
ובועל

מאי שקדו? דתניא מפני מה אמרו בתולה
נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת
בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד
בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה
משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות
ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה
ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי
בשבת וברביעי כונסה ומסכנה ואילך נהגו
העם לכנס בשלישי ולא מיהו בידם חכמים
ובשני לא יבטל ואם מחמת האונס מותר
ומפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת
תחלה מפני שהוא עושה חבורה. מאי סכנה
אילימא דאמר בתולה הנשאת ליום הרביעי
תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה. אמר רבה דאמר
בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון
תחלה. האי סכנה אונס הוא משום דאיכא
צנועות דמסרין נפשייהו לקמלא ואתיין לירי
סכנה. ולדרוש ליה דאונס שרי איכא
פרוצות ואיכא נמי כהנות. וליעקריה גזירה
עבדא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה
לא עקרינן. אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל
מספיקא לא עקר נפשיה ובשני לא יבטל
ואם מחמת האונס מותר מאי אונס אילימא
הא דאמרן התם קרי ליה סכנה והכא קא
קרי ליה אונס ותו התם נהגו הכא מותר?
אמר רבא דאמר שר צבא בא לעיר. ה"ד
אי דאתי וחליף ליעכב. לא צריכא דאתי
וקבע. בג' מיהא לכנס אספרווא דיריה בג'
קאתו ואיבעית אימא מאי מחמת האונס כדתי
דרי שהיה פתו אפוי וטברו טבוח ויינו מווג
ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין
את המת להדר ואת החתן ואת הכלה להופה
ובועל

דו"ק:

ה"ג דמת

ה:

ם בצרכי

א ושביק

ז דטענת

לכאורה

אם מפני

ל למיתני

ג דאיכא

אלא על

ג דלקמן

לאיקרורי

ד תו לא

ה מכוונת

בשני לא

שני ימים

קייט ומפני

דמפרשינן

ס בחמישי

ווא דידיה

וקמי דהא

ונס לענין

מת לו אביו

יבוא זון זונאן בו ביעי דאיכא תרתי והיינו דמתמה מאי שקדו
דכיון שבתי דינין קבועין בכל יום הוי לן למימר דניסת בכל יום
ולא יתקנו יום קבוע לשקדו לחוד ועל זה מייתי שפיר מברייתא
*דאע"ג דלא שייך טענת בתולין מהני טעמי דפרישית אפ"ה
משום שקדו לחוד לא רצו להתיר שתנשא בכל יום כדאמרינן
בשני לא יכנוס, כן נראה לי נכון ודו"ק היטב:

בתוספות בר"ה ולדרוש להו דאונם שרי כו' ותירין ר"ת דאין
חייבין מיתה על ביאת עובד כוכבים כו' עכ"ל.

לכאורה משמע דכיון דליכא חיוב מיתה תו לא אמרינן תיהרג
ואל תעבור דמנערה המאורסה ילפינן והתם איכא חיוב מיתה
אלא דאי אפשר לומר כן דהא מסקינן התם בפ' בן סורר [ע"ד
ע"ב] דעבודת כוכבים וכל אביזרייהו ואפילו באיסור לאו גרידא
יהרג ואל יעבור כדמקשה הש"ס התם הני קוואקי ודימוניקי
היכי יהבינן להו וכן בגילוי עריות כדאמרינן [שם דף ע"ה ע"א]
תמות ואל תספר עמו מאחורי הגדר וכ"כ הפוסקים להדיא
בעבודת כוכבים וגילוי עריות אפילו באיסור לאו יהרג ואל
יעבור. אלא דעיקר כוונת רבינו תם נראה דכיון שאין חייבין
מיתה על ביאת עובד כוכבים ולא הוי בכלל מות יומת הנואף
והנואפת א"כ לא הוי בכלל גילוי עריות וסמיך אהאי סברא
דרחמנא אפקריה לזרעיה אלמא דכביאת בהמה חשיב וא"כ
אינו בכלל גילוי עריות כדקיי"ל אין זנות לבהמה ונהי דאשה
המביאה בהמה עליה חייבת מיתה[?] היינו מגזירת הכתוב ולעולם
שאיין זה בכלל ג"ע. זהו מה שנראה לי בכוונת רבינו תם ז"ל.
ומה שלא רצה רבינו תם לפרש בהיא דשמעתין דלדרוש
דאונס שרי משום דקרקע עולם היא היינו משום דמשמע ליה
דלא מהני טעמא דקרקע עולם אלא לענין פרהסיא משא"כ

ר"ת להמורת שכבר כנסה מעיקרא, כן נראה לי ליישב שיטת ר"ת ודו"ק:

קונטרס אחרון [ה]

בא"ד כתבו בשם ר"ת ז"ל דביאת עכו"ם לאו בכלל ג"ע הוא לענין לאסור לבועל וכתבתי בפנים שדעת המאור והרמב"ן נמי כשיטת ר"ת בהא דעכו"ם שבא על הישראלית לאו בכלל ג"ע היא והקשיתי על לשון הב"י והש"ך דמשמע מדבריהם להיפך אמנם אחר העיון שנית בלשון בעל המאור והרמב"ן ז"ל ראיתי דלא ברירא להו מילתא כ"כ לפסק הלכה אלא לשקלא וטריא בעלמא כתבו כן ע"ש ועדיין צ"ע: ע"כ ק"א.

בר"ה איספרווא וכו' אין לתמוה משום פעודה עקרינן תקנתא דרבנן (שלשה) [שני] ימים וכו' עכ"ל. ולא הבנתי תמיהתם בזה דמטעם סכנה לעולם לא הוצרכו להקדים שני ימים דהא מסיק הש"ס דמספיקא לא עקר נפשיה, ואף אם נדחוק דאכתי קשיא להו אי איתרמי דמספיקא עקר נפשיה אמאי לא שרינן להקדים שני ימים. דהיא גופא מנא להו דלמא אין הכי נמי דיוכלו לנהוג בכה"ג להקדים שני ימים משא"כ באונס סעודה מותר לכתחילה. ולכא למימר דהא גופא קשיא להו אמאי התם נהגו הכא מותר לכתחילה, דא"כ בפשיטות הו"ל לדקדק דהש"ס לא משני מידי אקושיא דהתם נהגו הכא מותר ולמה נקטו עיקר קושייתם ביום אחד לשני ימים ודבריהם בזה צ"ע. וצ"ל קושייתם לפרש"י דלעיל דבשני לא יכנוס היינו אף בשעת הסכנה וכן מצאתי בחידושי מהר"ם שי"ף ובמהרש"א ז"ל אלא דגם זה לא יתכן דהא תירץ הריצב"א לעיל בר"ה ובשני בשיטת רש"י ז"ל דהמקשה דהכא הוי בעי למימר ואם מפני האונס היינו אי ידעינן דעקר מספיקא אבל לפי האמת דמסיק רבא דאם מפני האונס היינו שר צבא בא לעיר ולא איירי ברייתא כלל אי חזינן דאתא הגמון בשלישי א"כ שפיר י"ל דאי איתרמי הכא דעקר נפשיה אה"נ דדחינן שני ימים במכ"ש דסעודה והדרא קושיא לדוכתיה. מיהו בעיקר הקושיא דהתם נהגו הכא מותר איכא למימר דכיון דעיקר תקנת חכמים ששקדו משום טורח סעודה שייך שפיר לומר מותר דהא איכא שקדו טפי שאם ימתין יהא טורח בסעודה ומפסידה להאכילה לעוברי כוכבים וממילא נתיישרה ג"כ קושיית התוס' ודו"ק:

בר"ה תקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן כי פריך לעיל ליעקרוה לא משני וכו' עכ"ל. ותמיה לי טובא דעל כרחך הא דמקשי לעיל לגמרי נעקריה היינו משום דמשמע ליה דלא חשיב בכה"ג כערקתא דמסאנא לענין יהרג ואל יעבור וא"כ דינו שיעבור ואל יהרג והיינו כמ"ש בהגהת אשר"י דמאתר שתקנו חכמים דלעקרי לא דמי לערקתא דמסאנא וכמו שאפרש. סוף סוף כיון דהמקשה פשיטא ליה שמצד הדין יעבור ואל יהרג א"כ האיך מצי לשנויי תקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן. וכי

לענין ג"ע לא מהני קרקע עולם כדילפינן מנערה המאורסה דתיהרג ואל תעבור אבל ריב"ם בסמוך הוצרך להגיה הנוסחא וגריס בנערה המאורסה יהרג ואל יעבור ואבועל קאי כמ"ש התוס' בפ' בן סורר [ע"ד ע"ב ד"ה והאן ע"ש]. וכמו שכתבתי בכוננת רבינו תם כן מצאתי להדיא שבעל המאור בפ' בן סורר נמי קאי בהאי שיטה דרבינו תם וכן כתב הרמב"ן ז"ל שם בספר המלחמות. והבית יוסף ביו"ד (סי' קנ"ו) כתב שמה שכתב הרמב"ן ז"ל דבת ישראל הנבעלת לעכו"ם לא הוי בכלל גילוי עריות לענין תיהרג ואל תעבור היינו דווקא בפנויה ולא באשת איש ומתוך כך הוצרך הבית יוסף לומר דהרמב"ן סובר דאסתר פנויה היתה ולית ליה הנך דרשות דפ"ק דמגילה [ט"ו ע"א]. ונעלמו מהב"י דברי הרמב"ן בספר המלחמות דפרק בן סורר דשם מסיק להדיא דאפילו אשת איש דישראל לעובר כוכבים נמי לא הוי בכלל ג"ע ע"ש:

בא"ד ומתוך כך התיר ר"ת כו' ואין נראה לריב"ם כו' כדאמר הכא דאיכא פרוצות ובפ' האשה כו' עכ"ל. ולכאורה דמכל הקושיות שמקשה ריב"ם אין בזה סתירה לדברי ר"ת דודאי מודה ר"ת דאסורה לבעל מדרבנן כשזינתה ברצון עם עובד כוכבים דנהי דקרא דונטמאה לא קאי אעובד כוכבים ולא הוי נמי בכלל גילוי עריות אפ"ה אין לך עוברת על דת יהודית יותר מזו ואע"ג דהתם צריך התראה הכא גרע טפי דפריצות יתירא ודאי חייב לגרשה כדאיתא שלהי גיטין [צ' ע"ב] וההיא דכאשר אבדתי היינו משום דמחמת על עצמה היתה אפילו באיסורא דרבנן דאל"כ למה לא גירשה מרדכי דלא תעבד איסורא רבא. ואף שהתוס' כתבו שהיה מתיירא פן יתפרסם הדבר אפ"ה היה יכול לגרשה בכתיב ידו בלא עדים אלא על כרחך משום דפסול מדרבנן נמי שייך כאשר אבדתי אבדתי והיינו כדפרישית, אלא דאכתי קשה לר"ת מההיא דתניא בסוטה [כ"ז ע"ב] מקנין ע"י עובד כוכבים ומדמקנין לה איתא בכלל ונטמאה ואסורה מדאורייתא, ובפרק בן סורר מקשין התוס' בהדיא מההיא דסוטה. אלא דלענ"ד מ"מ יש ליישב שיטת רבינו תם שמודה דאסורה לבעל מדאורייתא מדכתיב ושכב איש אותה ולא ממעטין מאיש אלא בהמה כדאיתא בסוטה ע"ש, אפ"ה מותרת לבועל מהטעם שכתב הרא"ש ז"ל בשמעתין דכיון דבלא"ה אסירא ליה לא אמרינן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. אלא מה שהוצרך ר"ת להאי טעמא דאין חייבין מיתה על ביאת עובד כוכבים היינו משום דאי הוי בכלל אשת איש א"כ הוי לן למיסרה אבועל מיהו מדרבנן, כדתנן ניבמות כ"ד ע"ב הנטען על אשת איש אם כנס מוציא. ומש"ה כתב ר"ת דכיון דאין חייבין מיתה על ביאת עכו"ם דלא הוי בכלל אשת איש אלא ביאת איסור בעלמא, א"כ הו"ל כנטען על פנויה או על הכותית ונתגיירה שאם כנס אינו מוציא [שם] ומש"ה התירה

הנהות ברוך טעם

בתוספות בר"ה ולרווח להו כו'. ונעלמו מהב"י דברי הרמב"ן. וצ"ח הרמב"ן לא כחז שם רק ע"ד אפסר, ובספר מורת האדם נסער הסכנה שהעתיק הר"ן לאלפסי נפרק נמרא דיומא לא מוכיר כלל סנהא זו. ונראה מדבריו שם סתם דדעתו שאין חילוק בל"א דישראל אס נבעלת לישראל או לנכרי:

יהרג ואל יעבור מפני שמצילין אותן בנפשן, דהרי עבודה זרה קי"ל דאין מצילין אותן בנפשו ויהרג ואל יעבור, ולפיכך אפשר דאפילו בא על הבהמה אמרינן יהרג ואל יעבור, כיון שיש בה מיתת כ"ד¹⁰⁰, אבל בחייבי לאוין כאלמנה לכהן גדול פשיטא דיעבור ואל יהרג¹⁰¹. ובאלו הג' מצות דאמרינן יהרג ואל יעבור [יעבור] מפני חומר שבהן, אין הפרש בין צנעא לפרהסיא, אלא בשאר עבירות, וטעמא דידהו משום ולא תחללו¹⁰², דבצנעא יעבור ואל יהרג ובפרהסיא יהרג ואל יעבור.

אבל בשעת הגזירה אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור. פירוש בין בצנעא בין בפרהסיא, וטעמא דמילתא, שבשעה שאומות העולם חושבין לבטל ישראל מן התורה, צריך לעשות חיזוק כנגדן שלא לקיים מחשבתן, ומוטב שיהרגו כמה מישראל ואות אחת מן התורה לא תבטל, בזמן שהם רוצים לבטל אותה מישראל בכלל, ואם שמע להם אפילו בחדרי חדרים הדבר מתפרסם^{102*}, מפני שמצאו שהועילה גזירתם, ולפיכך יהרג ואל יעבור,

משום דבעינן כאשר זמם לעשות לאחיו, וכדכתיבנא בריש מכילתין⁹¹. ואית ספרי דכתיב בהו, ולא היא דאמר רבה רודף שהיה רודף וכו', כלומר שאין שם מיתה לזה ותשלומין לזה, אלא מיתה ותשלומין לאחד, לפי שהרודף לכל אדם הוא חייב מיתה⁹², שכל אדם מצווין להצילו בנפשו, והיינו דרבה, שהוא פוטר את הרודף מפני שהוא מתחייב בנפשו.

חוץ מע"ז וג"ע וש"ד. לפי שאלו העבירות הם חמורות מכולן, אמרו חכמים⁹³ יהרג ואל יעבור. עבודה זרה טעמא מבואר שלא יכפור בהקב"ה, ושפיכות דמים ג"כ שלא יציל נפשו בדמו של חבירו, ג"ע נמי מפני שיש בהם פגם, שהרי מצילין אותה⁹⁴ בנפשו, וא"כ בדין הוא שיהרג ואל יעבור⁹⁵, ולפי טעם זה, אם יאמרו לו בא על הבהמה או תהרג, כיון שאין שם פגם יעבור ואל יהרג⁹⁶, שהרי למדו כל עריות מנערה המאורסה להצילין בנפשן, ואין הבהמה בכלל⁹⁷, ואין צריך לומר חייבי לאוין כאלמנה לכהן גדול⁹⁸. אבל אין לנו לחדש דין זה⁹⁹ שלא פירושהו חכמים, ועוד שאין טעם

סוטה אסורה דטומאה כתיב בה כעריות, א"כ לענין זה דינה נמי כעריות ליהרג עליה. ⁹⁹ דאינו נהרג בבא על הבהמה. ¹⁰⁰ עיין אור גדול סי' א (ז, א). ¹⁰¹ משמע דבחיבי לאוין לכו"ע יעבור ואל יהרג, ברם כתב הרמ"א ביו"ד סי' קנו ס"א וז"ל: וכל איסור ע"ז וג"ע וש"ד אע"פ שאין בו מיתה רק לאו בעלמא צריך ליהרג ולא לעבור, עכ"ל. ונראה מדברי הרמ"א שכן הדין בכל העריות, אף באלו שלעולם לא יהא דין מיתה, דיהרג ואל יעבור מחמת איסור לאו. ויותר מזה כתב בשו"ת הרא"ם ח"א (נט) הו"ד במשנה למלך פ"ה מיסודי התורה ה"ב דכהן שנשא חלוצה ואנסוהו שלא להוציאה, שימסור נפשו, ויהרג ואל יעבור, אע"פ שאיסור חלוצה אינו אלא מדרבנן, והוא מוכיח מסוף הסוגיא שאמרו במי שהעלה לכו טינא שימות ולא יקרב לפנויה, וכאן שיש ביאה ק"ו דיש למסור הנפש. וראה מנ"ח שם סקי"ט שדחה דבריו, דשאני מה שאמרו בגמ' בפנויה דשם הוי דין מיוחד מצד התקנה שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות. ועיין בחי' הר"ן בפסחים כה, ב שהקשה מדוע לא נאמר שיהרג ואל יעבור כנבעלת לגוי, ומשמע מזה דיהרג ואל יעבור אפי' באיסור שאין בו מיתה וזה סותר למ"ש כאן. ¹⁰² ויקרא כב, לב. ^{102*} עיין בגרי"פ פערלא ח"א (לב, ד) דמזה יש להוכיח דס"ל

⁹¹ שם ד"ה ממון, וזוהי שיטת ר"ת הו"ד גם בתוס' בב"ק ובכתובות שם. ⁹² זוהי שיטת ריב"ם בתוס' בב"ק שם ד"ה בגדי, ועיין במהר"ם שם דהך דמדליק גדיש והיה עבד כפות וכו' אינו מיושב בחי' הריב"ם, וצ"ע לכאור' דגם עבד בכלל רעהו ונקרא רודף ושפיר מיושב. ⁹³ היינו נמנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד. ⁹⁴ ראה לעיל הע' ⁵⁶. ⁹⁵ רבינו כתב הטעם למה דוקא בהני ג' עבירות יהרג ואל יעבור, ובגמ' כתבו את המקור מניין שבאלו יהרג ואל יעבור. ⁹⁶ כ"כ הריטב"א בפסחים כה, א דהכל תלוי בביאה שיש בה פגם. ⁹⁷ כדאיתא במתני' לעיל עג, א. ⁹⁸ עיין בחינוך מצוה רצו דכל אשה שהקידושין תופסין בה, כגון אלמנה לכהן גדול וכו' אינן בכלל עריות ליהרג עליהן, ומשמע דכל שהקידושין תופסין לא אמרינן יהרג ואל יעבור. אכן כתב המנ"ח שם אות כא דנראה דדוקא אלמנה לכה"ג וכדו' דהווי חייבי לאוין, אבל נדה דהיא מחייבי כרת אע"ג דתפסי בה קידושין יהרג ואל יעבור, וכ"כ הרא"ה הו"ד בריטב"א פסחים שם. ועיין בהגהות חלקת יואב שם שנחלקו בזה המקנה בקידושין סז, ב והחת"ס בשו"ת אהע"ז ח"ב סי' קס, וראה אתון דאו' כלל כד. ועיין במנ"ח שם דגם סוטה אע"ג שקידושין תופסין בה ואינה בכלל חייבי כרת, מ"מ כיון דמבואר ביבמות יא, ב דצרת

בשפיכות דמים, ואין דוחין נפש מפני נפש. וכתב עוד ז"ל, ונר' שכן הדין באומר לישראל תן לי כלי זיינך ואהרוג ישראל זה, ואם לאו אהרוג אותך, והגוי אינו יכול ליטלו שלא מדעתו, שאין לו ליתנו כדי לפדות נפשו¹⁰¹. יחדו להם אחד, כגון שבע בן בכרי, ימסרו אותו להם ואל יהרגו. פי', כיון דסוף סוף כולם נהרגים, שיש סיפק בידם לעשות, והם שואלין איש ידוע, ופרשו שם¹⁰², שלא סוף דבר בשבע בן בכרי שהיה חייב מיתה¹⁰³, וכל שאפשר לפדותו בשום ממון ואינו מחויב מיתה, נראה שאסור למוסרו בידם¹⁰⁴. והא דאמרין שאם ייחודו מותר למוסרו, דוקא באומרים שאם לא ימסרוהו יהרגו את כולם. אבל אם אומרו¹⁰⁵ מוסרו¹⁰⁶ לנו לפלוני ונהרגנו ותנצלו כולכם,

ומטרי⁹² נפשיהו, כדאית' במס' קידושין⁹³. וליכא למימר דמשום מדת חשיבות⁹⁴ הוא דעבדי, דודאי כל דמדינא אל יהרג ויעבור, אסור לו ליהרג ושופך דמים⁹⁵. ואע"ג דישראל הבא על הגויה לאו גילוי עריות הוא⁹⁶, י"ל דפרהסיא הוא, וכי האי גונא ג"ע הוא ונהרג עליו בשעת מעשה, שהרי קנאים פוגעים בו⁹⁷, דמעשה שהיה בכל מקום להנאת עצמו הוא ושלא להעביר. ובירושלמי אמרו⁹⁸, סיעה של בני אדם שמהלכין בדרך ופגעו בהן ליסטים⁹⁹ ואמרו תנו לנו אחד מכם¹⁰⁰, ואם לאו נהרוג אתכם, אפי' כולם נהרגין אל ימסרו נפש מישראל. פי', דכיון שאינם מיחדין להם איש ידוע, כשבוררין אותו מדעתם, נמצא באין לפדות עצמן בישראל אחר, ומתפראין

איכא תשש מיתה. 101 כ"ה בתשו' רדב"ו שם מרבינו. ובמגדל עז [ליעב"ץ] אוצר הטוב פינה א פ"א הנית דין זה בצ"ע [והביא דין זה בשם רדב"ו ולא משם רבינו]. ועי' אור גדול סי' א שפי' דברי רבינו משום איסור לפנע"ו דאסור בשפיכות דמים. אמנם מסמיכות הענינים משמע שרבינו למד כן מהא דאסור למסור אף דהוי גרמא, וה"ה בזה. ואולי י"ל עפ"י חזו"א בגליגות לחי' ר"ח הלוי ה' יסוה"ת שמסירה לגוי הרוצה להרוג, תשוב כאסו"מ שהניחם בראש גגו ברוח מצוי' ונפל, דהוי שפיכות דמים וחייב למסור נפשו, שהגוף נתשב כרוח מצויה. 102 צ"ל : יפרשו שם. והיינו ימסרוהו. [וכלשו"ן זה הוא בתשו' הגאון בהערה 104]. 103 כריו"ח בירושלמי שם. וכ"פ רש"י ויד רמה סנהדרין ע"ב בלישנא קמא, חינוך סי' רסט, מהר"ם תלאוה בשם רא"ה, מאירי סנהדרין עב, ר"ן יומא שם הגה"מ ה' יסוה"ת פ"ה, סמ"ק סי' עט, ערוגת הבשם שם עמ' 197. ובאשכול (אויערבך) הל' ע"ז סי' מ"ד, ר"ש פיהמ"ש שם, סמ"ג לאוין קסה הביאו המח' ולא פסקו. ובבב"י יו"ד שם לומד שפסקו כריו"ח. אבל הרמב"ם ה' יסוה"ת שם, אגודה תרומות שם מאירי במשיב נפש מאמר א' פ"ו (וצ"ב מחי') ובארחות חיים שם פסקו כר"ן, שדוקא אם חייב מיתה ימסרו. [ובאחרו' תמהו — שהרי הלכה כריו"ח, אבל באגודה כ' שכ"ה מסקנת הירושלמי שם. ואולי גירסא אחרת לו שם. ועי' ביהגרי"א יו"ד שם]. ויש דעות — דעה במהר"ם תלאוה, מאירי במשיב נפש שם בשם קצת מפרשים — דאם כלם יהרגו דליכא מאי חזית כו', אף בלא יחדוהו שרי למסרו. 104 כ"ה בתשו' מיוחסת לרב שר שלום גאון מירושלים [נדפסה ב"סורא" ח"א תשי"ד עמ' 23 ואילך], וגרס כן בירושלמי שם. והסברא, שהרי בהצלת אדם ממות יש לאו דלא תעמוד על דם רעך וחייב לבזבז כל ממונו שלא לעבור עליו. עי' מהרש"ם ת"ה סי' נ"ד. ועי' יד רמ"ה סנהדרין עד, א שמשמע לא כך. 105 צ"ל : אמרי. 106 צ"ל :

נמצא בתשו' רדב"ו ת"ד א' קסג. 92 צ"ל : ומטרי. 93 מ, א. ועי' ר' יונה, מאירי ור"ן שם שדחו הראיה. [וברדב"ו שם ביאר הגמ' בע"א, ומשמע שלא היו לפניו כל דברי רבינו כאן]. 94 צ"ל : חסידות. 95 כ"ה בחי' רבינו ע"ז נד, א, ד"ה מתקיף, קידושין שם [ורומז לדבריו כאן שהאריך בזה]. וכן דעת רמב"ם ה' יסוה"ת פ"ה ובאגרת השמד, רמב"ן שם, ר"ן כתובות יט, יומא פב. ועי' לקמן הערה 147. אבל בתוס' ע"ז כו, ב, ד"ה יכול, רא"ש שם פ"ב סי' ט, רשב"א שם קידושין מ, ב ושבת מט, ס' חסידים (מרגליות) סי' ריט, רי"ו שם, ערוגת הבשם שם עמ' 195 בשם ר"ב [בעל סה"ת. ואינו לפנינו] וכל רבותיו, סמ"ק מ"ע ג, ארחות חיים (מגורה) ח"ב סי' ד, מאירי שם, יראים סי' ה' שרשאי להחמיר. ודעת החינוך שם ונמו"י סנהדרין שם שגדול הדור רשאי להחמיר. [ועי' נמו"י כתו' לג, א]. 96 וכ"ד רמב"ן, ר"ן ונמו"י שם, ארחות חיים ע' 109, ר"ת בתוס' כתובות ג' ב' [לפירוש הפנ"י שם]. ועי' גוב"י ת' אה"ע סי' ק"נ ועי' לקמן הערה 130. 97 סנהדרין פ"ב, א. ומשמע מדברי רבינו שרק בפרהסיא, וכ"ה בחי' רבינו לקידושין שם, ר' יונה שם, תינוך שם, ארחות חיים ח"ב עמ' 109 (הובא בבב"י אה"ע סי' ט"ז). אבל בנמו"י שם שאף בצניעא. דכיון שבפרהסיא הוי ג"ע, אף בצניעא מקרי אבירוייהו. [ורואים, שאין חדושין אלה לנמו"י]. וברמב"ן ונמו"י שם הוסיפו עוד טעם, לפי שחייבים כרת מדברי קבלה, כדאי' בסנהדרין שם. ועי' רמב"ם סה"מ לאוין נ"ב, פיהמ"ש ס"פ הנשרפין שיש כרת אף בצניעא. ובר"ן שם נסתפק בזה. ועי' אה"ע סי' ט"ז מח' ב"ח וח"מ בזה. ועי' ברכ"י יו"ד סי' קכו. 98 תרומות ת, י'. 99 לפנינו שם : גויים. וכ"ה בראשונים. ובחינוך שם : אנשים. ועי' מהר"ם תלאוה שכ' דבליסטים אין דין זה. 100 לפנינו נוסף : ונמיתנו. וכ"ה בראשו'. ואולי כצ"ל. ועי' ט"ז יו"ד סק"ח שדין זה במסירה הן למיתה הן ליסורים הן לממון, דבכלהו

והתם ¹¹¹ פירשו, בפרהסיא היינו בי' מישראל. ונרא', דלא סוף דבר שיהו בשעת מעשה, אלא שידעו בדבר. מדפרכינן התם ¹¹¹, והא אסתר בפרהסיא היא ¹¹⁶.

ושעת השמד, היינו שגזר שום מלך ¹¹⁷ או שלטון ¹¹⁸ כן על כל ¹¹⁹ יהודים ¹²⁰ שברשותו. כל זה מיסודו של הרי"ט ז"ל.

וכתב עוד בשם הרא"ה ז"ל, דגילוי עריות דאמרינן להיות בחומרא זו, דווקא היכא דאיכא איסורא דאורייתא במיתה או עד ¹²¹ דאיכא פגם אחרי', כגון ישראל שבא על א' מן העריות או על הנדה ¹²². וכן ישראל הבא על הגויה, דהא קנאין פוגעין בו ⁹⁷. ובא על הזכר נמי איכא מיתה, ותקלת זכור חשיב כפירה ¹²³. ולאפוקי הבא

ג' או נהרוג אתכם וינצל הוא, אסור למוסרו, שזה כופרין ¹⁰⁷ עצמן בנפשו הוא, כיון שאינו מחויב מיתה ¹⁰⁸. מ"מ למדנו לפי דרכנו, ששפיכות דמים ג"כ אפ"י שלא להעביר אסור ¹⁰⁹. וכן אין הפרש בג' עבירות אילו בשום מקום, אלא בין בצינעה בין בפרהסיא, בין בשעת השמד בין שלא בשעת השמד. והכי מטרח להביא ¹¹⁰ במסכת סנהדרין ¹¹¹. אבל שאר עבירות יעבור ואל יהרג עד דאיכא ב', שעושה הגוי להעביר ושהוא בפרהסיא. א"נ, שעת השמד דאפ"י בצינעה, ואפ"י אערקת' דמסנאה שאין בו אלא משום ובחוקותיהם לא תלכו ¹¹² ואיסורא דרבנן בעלמא ¹¹³, יהרג ואל יעבור, כיון שמתכונין להעביר ¹¹⁴. וזהו משום ונקדשתם בתוך בני ישראל ¹¹⁵.

שאף בשעת השמד, כל שהוא להנאת עצמן — יעבור. וכ"ה ברמב"ן, רשב"א ומאירי כתובות ג, ב, ר"ן סנהדרין, רמב"ם באיגרת השמד [וכ"מ מסה"מ עשה ס"ג]. אבל הראב"ד ב', כתוב שם" (ובראשו' בכתובות בשמו), חינוך שם, ר"ן שם בדעת הרמב"ם ה' יסוה"ת [וצ"ע מאגרת השמד], ערוגת הבשם שם עמ' 194 שיהרג. ובהג"א פ"ק דכתובות ממנהי"ח הניח בספק. ¹¹⁵ ויקרא כב, לב. וכונת רבינו, דג' תמורות יהרג ואל יעבור מפני חומרתם ולכך אף בלהנאת עצמן. אבל שעת השמד יהרג מפני קידוש ד', ולכך בלהנאת עצמן יעבור. וכ"ה ברמב"ן, ר"ן וגמ"י שם. ¹¹⁶ וכ"ה בר"י מלוניל מאירי ור"ן סנהדרין שם, רשב"ץ ת"א סי' קנח, מהרי"ק סי' קס, רדב"ז שם, ש"ך יו"ד קנ"ז סק"ד. וע"י מאירי ור"ן שם שדחו הרא"י, שבאסתר כשהוליכוה לבית המלך ראו זאת י' בנ"א. ¹¹⁷ פי', כל מלך ואפ"י אינו מושל בכיפה. וע"י אור גדול שם בדעת הרמב"ם שדוקא מלך המושל בכיפה כנבוכדנצר. ¹¹⁸ כן משמע מהראשונים כתובות שם שדנו בסוגי' שם העוסקת בהגמון מדיון זה. ¹¹⁹ וכ"ה בר"ן סנהדרין שם ושבת מ"ט. אבל בר"י מלוניל סנהדרין שם, ארחות חיים שם, סמ"ק מ"ע ג, מרדכי סנהדרין פרק ד' מיתות משמע שאף ביחידים. וביאורם במהרי"ק שורשים קלז, קעד וב"ח טויו"ד קנז. ¹²⁰ פי', אבל כשהגזירה על כל יושבי מלכותו, לא. וכ"ה בנמ"י סנהדרין שם ובלח"מ ה' יסוה"ת שם בדעת הרמב"ם. אבל באו"ג שם שהרמב"ם תולק, ואף גזירה כללית קרויה שעת השמד. וכ"מ באיגרת השמד. ¹²¹ נצ"ל: ועד. ¹²² ע"י מנ"ח מצוה תר שדקדק דחלוקים הרמב"ם ורש"י אם בנידה מצילין בנפשם. ולדברי רבינו גם דין יהרג ואל יעבור תלי' בזה. וע"י תשו' פנ"י ח"ב סי' מד. ובטויו"ד סי' קצה לענין משוש דופק אשתו נידה. ¹²³ צ"ל: פגימה. ובעיקר הדין שזכר בכלל עריות ויהרג כ"ה בשו"ת רשב"א

מסרו. ¹⁰⁷ צ"ל: כפודין. ¹⁰⁸ נראה שכן פי' רבינו ד' התוספתא תרומות שם אר"י אימתי כו'. וע"י רש"י ויד רמה סנהדרין שם. ¹⁰⁹ ע"י בעה"מ, ר' יונה ומאירי שם שאף התולקים על דעת רבינו — ע"י הערה 48 — מודים בשפ"ד דאף להנאת עצמו יהרג, דויל בתר טעמא. ¹¹⁰ צ"ל: מוכת להדיא. ¹¹¹ עד, ב. וכ"ה ברבינו ע"ז נד, א ד"ה הא. וכ"פ בשאלתות שם, רמב"ם הל' יסוה"ת שם, תוס' ורשב"א ע"ז שם, רמב"ן תה"א שם, מאירי, ר' יונה שע"ת ש"ג קל"ו ואילך. אבל בתוס' כתובות יט, א, הרי"ד בפסקיו כאן ובסנהדרין פסקו כר' ישמעאל בע"ז שם, שבצינעה, יעבור ואל יהרג. וע"י מנ"ח מצוה רצד ומהרש"א סנהדרין שם תוד"ה ב"נ. ¹¹² ויקרא יח, ג. ¹¹³ קשה, הא לא דובחוקותיהם כו' הוי דאורייתא ולוקין [ע"י רמב"ם סה"מ ל"ת ל', חינוך רס"ב וטוש"ע יו"ד קע"ח] ? וי"ל, א. לשיטת מהרשד"ם רק במנהגי ע"ז הוי דאורי'. ב. הגריפ"פ צ"ל בפירושו לסה"מ לרס"ג כרך ב' עמ' י"ט ואילך שרק כאשר הדבר נעשה בקביעות הוי דאורי'. ג. אצ"ל: א"נ איסורא דרבנן כו'. וכונת רבינו, דהנה ג' שיטות בראשונים בפ"י ערקתא דמסנאה. (א) רש"י סנהדרין שם, הגה"מ ה' יסוה"ת שם ויראים סי' ה' פי' שהוא מנהג שיש בו צד יהדות. וע"י מהרי"ק שורש פח. (ב) ר"ח [מובא בגנזי קדם (לוין) ח"ד עמ' 88] ומשם ברי"ף ויד רמ"ה סנהדרין שם, שהוא שנוי צבע הצעות המגעלים ממנהג העכו"ם, והוא משום ובחוקותיהם כו'. ולדעתם, דוקא מצוה ולא מנהג. [ע"י ב"י יו"ד שם, העמ"ש שאילתא ע"ד]. (ג) שאילתות סי' מד, [משם בבה"ג שם] ובאשכול הלכו' ע"ז, שמתכופף לקשור נעלו לפני ע"ז ונראה כמשתחוה. וזה אסור מדרבנן. ע"י העמ"ש שם. ורבינו רומז לפירושים אלה. ובעצם הפ"י שאיסור ערקתא דמסנאה הוא מצד ובחוקותיהם כו' כ"ה בח"י רא"ה ע"ז כט, ב וביד רמ"ה לסנהדרין שם. ¹¹⁴ משמע דעת רבינו,

בנערה המאורסה, לא יהרג. וכיון שזה בג"ע החמור, ודאי ה"ה בכל דבר שבעולם ואפי' בשעת השמד. וכן מוכיח מעשה שבפ' במה טומנין¹³⁸ שבשראה אלישע בעל כנפים, עול¹³⁹ תפילין מעל ראשו והיאך לא נהרג, אלא ודאי דכיון שבידם לאונסו שלא יניח תפילין, אין לו ליהרג כלל¹⁴⁰. מעתה, לא תמצא בשום מקום שיהרג ואל יעבור אלא באונסין על מצות לא תעשה שאומרין לו¹⁴¹ שב ואל תעשה אין לו ליהרג. ודניאל על התפילה¹⁴², לפני משורת הדין עבד, לפי שראה הדור פרוץ¹⁴³.

וכתב עוד ז"ל, והוי יודע שאמונת הישמעאלים, אעפ"י שהם מייחדים, ע"ז גמורה חשיבא ליהרג ואל ישתמד, שהרי המודה באמונתם כופר בחורת משה שאינה אמת כמות שהיא בידינו, וכל כיוצא בו ע"ז היא. ולא אמרו בשאר מצות יעבור ואל יהרג במתכוין להעביר, אלא כשאומרין לו חלל שבת כדי לעבור על דתך, לא שיאמרו לו חלל שבת כמודה שאין תורתך אמת ולא ציה הקב"ה לשמור את השבת. כך שמעתי¹⁴⁴. ומיהו, בר מכל

על הבהמה¹²⁴, או בת ישראל שאמרו להבדיק¹²⁶ גוי עליה דליכא תקלת אחרים וליכא פגם ולד, שהולד כשר¹²⁸, ולאפוקי ג"כ חייבי לאוין דישראל, דאי איכא¹²⁷ פגם ולד, ליכא¹²⁸ מיתה או כרת¹²⁹. כללו של דבר, כל שאמרו בסנהדרין¹³⁰ שמצילין אותם בנפשם ישנן בחומר ג"ע זה. ואידך, דינן כשאר עבירות של תורה¹³¹. [ויש מי שפירש¹³², דאפי' בת ישראל הנבעלת לגוי בפרהסיא כשעושה מעשה, בכלל ג"ע היא ותהרג ולא תעבור. הרי"ט ז"ל העלה עיקר כסברא הראשונה].

[כה, ב] מה רוצח יהרג וכו' אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור. ורבי אלפסי ז"ל גריס אף נערה המאורסה תיהרג ואל תעבור. ופי' המפרשים¹³³, דמשכחת לה כגון שאומרין לה לעשות מעשה¹³⁴ הערוה עליה, דאי לא למה תיהרג דהא קרקע עולם היא¹³⁵, כדאמרי' גבי אסתר¹¹¹. ואמרינן בפ"ק דכתובות¹³⁶, ולידרוש להו דאונס דישראל¹³⁷ מישראל שרי. וכתב הרי"ט ז"ל, ומכאן אנו למדין דכל שאינו עושה מעשה כלל, כגון

סי' אלף רל"ז ובמאירי סנהדרין ח' ב'. 124 כ"ה בר"ת כתו' שם לביאור הפני"י שם ועי' עליו באו"ג שם. ובר"ן סנהדרין שם גסתפק בדבר, ונוטה שהוי בכלל ג"ע. 125 צ"ל: להדביק. 126 עי' לעיל הערה 96. וברמב"ן תוה"א עמ' לו הוסיף שאין גם איסור, שהרי רק ביי"ד של שם גזרו על כך. 127 צ"ל: דליכא. [וכ"ה בתוה"א שם דליכא פגם ולד]. 128 צ"ל: וליכא. 129 וכ"ה ברמב"ן שם [ושם הטעם: דמנערה המאורסה לא אתו אלא חייבי מיתה וכתר] ר"ה ר"ן וחינוך בשם מורו שם ונמרי' שם. אבל בשו"ת רא"ם סי' נט (הביא משלמ"ל ה' יסוה"ת שם) שאף בלאוין. ועי' במנ"ח מצוה רצ"ן שדחה. 130 עד, א. 131 עי' ביאור דעת רבינו בארוכה באו"ג שם. 132 גהו' מרדכי יבמות פרק החולץ בשם ר"א הגדול מרגשבורג. [ועי' תשו' ב"י דיני גיטין סי' י'. ובתרוה"ד סי' ריט, רכג]. ועי' ר"ן סנהדרין גב, א. ובר"ן שם הביא ב' השיטות. 133 כ"ה ברבינו ע"ז נד, א ד"ה מתקיף וכ' שם דתהרג היא הגי' הנכונה. וכ"ה בשאילתות שם, תוד"ה אף בשם ר"י השגות ראב"ד למאור, רמב"ן, ר"ן ומהר"ם חלאוה. אבל במאור ורש"י יומא פב, א [ועי' תוד"ה מה] שגרסינו יהרג. 134 גוסף: להביא הערוה כו'. וכ"ה בראשונים. 135 וכ"ה בראש"י הנ"ל הערה 133. אבל דעת השאילתות שם דדין יהרג ואל יעבור בג"ע אינו משום חומר האיסור, אלא משום פגמת האשה שהיא כרציחה, ולפיכ' באשה אפי' בקו"ע תעבור ולא תהרג. ובחי' ר"ח הלוי ה' יסוה"ת בדעת הרמב"ם

שתהרג אפי' בשוא"ת. 136 ג, ב. 137 לפנינו שם ליתא בישראל. אבל כ"ה גי' רבינו כאן ובחי' לכתובות שם. 138 שבת מט, א. 139 נצ"ל: בעל כנפים הקסדור, נטל תפילין כו'. 140 דעת רבינו דשוא"ת מקרי כשבידם לאונסו לעשות המעשה. וכ"ה בחי' רבינו כתו' שם, רמב"ן ר"ן ונמרי' סנהדרין שם. ועי' דו"ח להגרע"א כתו' שם. 141 ניכר שחסר. ואצ"ל כך: שאומרין לו קום תעשה, אבל במצות עשה שאומרים לו שב כו'. וכ"ה בחי' רבינו חולין קא, ב ד"ה אלא רבא, רשב"א שבת שם וקידושין מ, ב, חינוך שם, ר"ן שבת שם ונמרי' סנהדרין שם. אבל בתוס' שבת שם ד"ה נטלם פי' שהסירם לפי שכבר קיים מצות תפילין. וכ"ה בכ"מ ולח"מ ה' יסוה"ת שם ומשמע דאף במ"ע בכיטול גמור, יהרג. וכ"מ ברמב"ם ה' יסוה"ת [עי' או"ג שם בארוכה] וברמב"ן במלחמות סנהדרין שם. 142 דניאל ג, יא ואילך. 143 וכ"ה ברבינו חולין שם דלמידת חסידות רשאי להחמיר במ"ע. וכ"ה ברמב"ן ור"ן שבת שם. וקשה, הרי לעיל, עי' הערה 95, דעת רבינו רמב"ן ור"ן שאסור להחמיר ושופך דמים הוא וי"ל, לעיל אמרו בדליכא קידוש ד', אבל בשעת השמד דאיכא קידוש ד', רשאי להחמיר. [וכך י"ל בדעת הרמב"ם דאסר להחמיר, ומאידך באגרת השמד כ' שהחמיר מעלתו מעלה עליונה, אלא דשעת השמד שאני]. 144 כ"ה ברדב"ן שם בשם רבינו. ותוקן על פיו וכ"ם במגדל עז פנה א' מ"ח. [ועי' רמב"ם ה' מאכ"א י"א, ו בשם הגאונים וברשב"א תוה"א בשם שמע

אלא פטורה היא לגמרי כצרת ערוה. הכי פסק רב אלפסי וכן הרמב"ם³ וא"ז⁴ וכן מסיק אשירי⁵ וגם מן התוס' התם⁶ משמע דס"ל דהכי הלכתא. והך איתתא חלל נמי צרת סוטה היא שהרי בעלה ראובן לא גירש את המומרת מעולם ובשמדותה לא פקעי קידושין מראובן כל עיקר. דבהדיא אמרינן בגמרא דמומר שקידש אפי' אחר שמדותו קידושיו קידושין כ"ש קידושין שמקודם ובהא ליכא מאן דפליג.

אמנם בגלין בפ"ק דיבמות⁷ איתא דנראה לו וכן היה נראה למהר"ם דצרת סוטה בעי חליצה, ובאשירי⁸ נמי מיתתי דפסק הראב"ד⁹ דחולצת. ונראה ד"ל דבג"ד יש להצריכה חליצה אפילו לרב אלפס וחכיריו משום דלא כירא לן כלל שזינתה בשמידתה עם שום בר ישראל רק עם נכרי, א"כ לא מיקרי סוטה לדברי ר"ת שכתבו התוס'¹⁰ ואשירי פ"ק דכתובות¹¹ משמו שהתיר הלכה למעשה בבת ישראל שנשתמדה ונישאת לנכרי ואח"כ נתגייר וחזרה עמו והתירה לו, משום דלא אמרינן דאסורה לו מטעם אחד לבעל ואחד לבעל דביאתו כביאת בהמה, וא"כ בג"ד נמי לא משוי לה צרת סוטה דאין זנות לבהמה ולא פטרה צרה. ואע"ג דריב"ם¹² חולק על ר"ת התם ומייתי ראיות ברורות דלית נגר דפרקינהו דאסורה היא לבעלה על ידי ביאת נכרי, מ"מ הואיל ור"ת עבד אפי' להקל אית לן לכל הפחות להחמיר כדבריו בחומר יבמה לשוק. דלכאורה משמע מן התוס' ואשירי דר"ת לא מחלק בין בועל לבעל וסבר (דלבעל) [דלבעל] אינה אסורה ע"י ביאת נכרי.

אמנם נראה דהיה דוחק גדול לומר דר"ת לא הרגיש בכל אותן ראיות המפורשות במתני' ובתלמוד דאסורה היא לבעלה ע"י ביאת נכרי, וטפי אית לן למימר דמודה ר"ת דאסורה לבעלה ואע"ג דחשיבה כביאת בהמה הנ"מ לענין איסור דבועל, משום דלגבי נכרי לא שייך איסור כמו לגבי בהמה. אבל מ"מ הואיל וביאת אדם היא אוסרת לבעלה דישראל הוא ושייך איסור לגביה¹³. ותו דאפילו אי נימא דר"ת לא מחלק, מ"מ כיון דלא אשכחן דעביד עובדא אלא לגבי דבועל, ובגליון ובתו' ובאשירי מפרשים טעמים נכוחים דיש להתיר עובדא דר"ת ולא מטעמיה, א"כ לא נחוש לדבריו לגבי דבעל נגד כ"כ הרבה גאונים שהפליגו דבריו.

אבל אינו נראה כלל לפטור צרת המומר מחליצה מהא דכתב במרדכי פרק החולץ¹⁴ בשם רבינו הגדול אברהם מרעגנשפור¹⁵ על יבמה שנפלה לפני מומר דתימא הוא אי בעי אפילו חליצה ממנו דבמקום ערוה קיימי דקנאים פוגעים בנבעלת לארמאי ע"כ. א"כ נ"ד נמי אם היה היבם בועל המומרת קנאים פוגעין בו דעיקר הך מימרא איתמר אבועל ארמית, א"כ במקום ערוה קיימי ותיפטר צרתה ודאי לא סמכינן עלה דהך להא מילתא להתירה, שהרי כתב במרדכי¹⁶ התם דרש"י¹⁷ חולק על זה ומצריך חליצה מן המומר. גם מהר"ם¹⁸ מחמיר התם כרש"י ואע"ג דמייתי ראייה לדברי הגאונים שמתירים אינו מטעם משום דבמקום ערוה קיימי, אלא מטעם דאדעתא דהכי לא נתקדשה והוא טעמא לא שייך בג"ד, וק"ל.

והא דכתב בא"ז¹⁹ בשם רב נחשון גאון וכשם ספר בשר על גבי גחלים²⁰ ותשובת הגאון, דיבמה שנפלה לפני מומר שהיה מומר בשעה שקדשה בעלה פטורה מן החליצה ויבום, ולפ"ח אפילו נשתמד אחר קידושיו אחיו רק שהיה מומר בשעת שמת אחיו פטורה היא לגמרי²¹, ובא"ז גדול²² האריך לפרש דבריהם ככמה טעמים וכחבתיים בתשובה אחת²³. מ"מ המדקדק בכל אותן הטעמים נמצא לו דלא שייך אפי' חד מן כוליהו לגבי יבמה מומרת לפטור צרתה ואף כי הטעמים קצת מגומגמים הם כמבואר שם. ותו נראה לחלק בג"ד דאפי' אי הוי אמרינן דמומרת במקום ערוה קיימי, מ"מ לא פטרה צרתה. ונראה דדמיה ליבמה נדה בשעת נפילתה ליבום דערוה גמורה היא ואפ"ה לא פטרה צרתה, ואפי' היא גופא שרי להתייבם אח"כ כשתיטרה, ומפרשים התוס'²⁴ הטעם במתני' דריש יבמות בחד שינוי משום דלא דמי נדה לאחות אשה ושאר עריות, משום דהתם האיסור עומד על היבם טפי מבאיש אחר אבל הנדה לכו"ע אף לבעלה אסורה עד שתטהר. ונראה דה"ה והוא הסברא ממש במומרת דכל בר ישראל וכ"ש בעלה אסור לכא עליה בשמדותה.

וכ"ת ביבם מומר נמי אמאי אמרינן דבמקום ערוה קיימי הא לא דמיה לערוה דאסור המומר נמי קאי אבל הנשים שבעולם כמו על היבמה. לא קשה מידי דיבם מומר אי חשבתו לביאתו כמו ביאת ערוה א"כ לא צריכינן למילף לה דאסור לה להתייבם מאחות אשה.

2. סי' ב' (ב, א מרפה"ט). 3. פ"ו מיבום הי"ט. 4. ח"א סי' חקצ"ו. 5. פ"א סי' ד'. 6. שם ד"ה צרת. 7. יא, א ע"ש כשייך. 8. שם. 9. ע"י ראב"ד כר"ף ומלחמות לרמב"ן שם. 10. כתובות ג, ב ד"ה ולדרוש. 11. פ"א סי' ד'. 12. שם בתוס' ורא"ש. 13. ע"י היטב ק"נ כרא"ש שם (אות ז). 14. לפנינו בהגמ"ר סי' ק"ח. 15. בהגמ"ר יבמות שם וע"י שלטה"ג במרדכי (סי' כ"ט). 16. סי' כ"ט. 17. חשו' רש"י אלפנבין סי' קע"ג ומובא גם במב"ב ד"ס סי' תנ"ו וד"ב סי' ק"ל כשלטה"ג במרדכי שם שהביא חשו' רש"י שבמחזור וטרי. ואני ל"מ במחז"ו. אך ע"י בהג' בחשו' רש"י שם שכתב שנמצא כן במחז"ו שרש"י עשה ק"ו, וע"ש בהער' שכתב שג"ו לפנינו ליתא וע"ש משי"כ ממחז"ו כח"י ששון סי' תקל"ה [אהל דוד ח"א עמ' 174] ע"ש מסתיר ד' רש"י ע"י רד"ך (בית ט' חדר ב') וע"ע בחשו' מימוני (שם סי' כ"ט). 18. במרדכי סי' כ"ט. 19. אד"ק יבמות אות י"ב [שם וילנא עמ' 48]. 20. ע"י מחזור וטרי (עמ' 394) - סי' שנה"ה, ומחברו של ספר זה הוא ר' יהודאי גאון כ"כ רוקח (סי' רכ"ז) וע"י מהר"ק (שורש פ"ה וקע"ה) ובמבוא למחז"ו (עמ' 68) וע"ע במב"ב (ד"ס סי' תת"כ). [וע"ע בספרן של ראשונים אסף עמ' 51 הער' 1] וע"י רא"ם (סי' מ"ז). 21. וכ"ז מובא בהגמ"ר יבמות (סי' ק"ז). 22. ח"א סי' תר"ה. 23. לקמן סי' רכ"ג. 24. ב, א ד"ה אשת.

כרודף השם
בסוף וקט"ו

ונהמה, אין ניתן להציל נפשו ואין הורגים הרודף.
אפילו הרודף חרש שטות וקט"ו, ודוקא קטן מן חשע שנים ויום
אחד דיבאמו ביאה, אבל פחות מזה דאין דיבאמו ביאה ודאי אין
מזילים.

כסנה הורדת

וכן הנבעלת ודאי זריכה להיות נח שלם
שנים ויום אחד, דפחות מזה אין
ביאתה ביאה בכל העריות.

זכר הורדף

וכן סכר זריכים להיות יותר מן חשע
שנים, עיין גר"מ פ"א מאיסורי
ביאה ה"י ג' - י"ד, וזה פשוט דכל
דלא הו ביאה אלא איסורי ביאה הכא נמי
לא הו ביאה ואין מזילין אותם, וזה פשוט.

ורדת לשל
כדרכה

וגם פשוט דאין חילוק בין כדרכה ובין
שלא כדרכה, כיון דהו ביאה אלא
כל איסורי ביאה. ואפילו אומרת הניחו לו
שלא יהרגי אין שומעין, כיון דמקדמת על
פגמה רק דמחיראה מהריגה גזירת הכתוב
דמזילים אותה נפשו.

נחפיה

[ט] אבל מפוחה אין מזילים נפשו,
דהפוחה לא הקפידה על
העבירה רק אפגיהמה, אבל אם היא נעלמה
אינה מקדמת לית לן בה, כן מבואר
בש"ס שם.

נחפיה כסנה

ואפשר דאם היא קטנה, דפיחוי קטנה
אונם הוא לדעת רוב הפוסקים
סוף מהר"מ, וכן אם היא שטות וחרש
ודאי הו כאונם דלאו נח דעת היא,
מזילים אותה אף בפיתוח. או אפשר דכיון דלא נח דעת ואינה מקדמת
על פגמה כלל, ועל העבירה לא הקפידה החורה, א"כ אפילו רוצה לאונסה
אין מזילים אותה נפשו כלל, וז"ע, עיין בגמרא. שוב"ל ראיתי נכסר שיטה
מקובלת נכסותם בפרק אלו נערום כ"ע ע"א [סוף ד"ה נערה] שנסתפק
בה, ע"ש שכתב דאפשר לענין זה הו ליה פיתוח, ע"ש.

אחר הדמה

והנה מבואר בגמרא דלחם נערה מאורסה ואחת חייבי מיתות ומיבי
כריתות ניתן להצילה נפשו, וילפינן מקרא טעם מות וגו'
[דברים כ"ג, כ"ו], א"כ פשוט דנדה נמי בכלל זה, והיא מחייבי כריתות
והיא בכלל עריות המטוארות בפרשת אחרי, וכן כתב הר"מ פ"ד מאיסורי
ביאה ה"א דנדה היא בכלל עריות. והר"מ כאן ה"י - י"א כתב,
הרודף וכו' והוא הדין לשאר כל העריות, ודאי דנדה בכלל. ועיין בגמרא
שם ע"ג ע"ב, אמר ליה רב פפא לאבי אלמנה לכהן גדול נמי קא פגים
לה, אמר ליה אפיגמא רבה קפיד רחמנא וכו'. ופירש רש"י, כגון עריות
דכריתות שהם חמורות שהולך ממור ונעשית וזנה נבעלתו וכו', א"כ נדה
דלא נעשית וזנה ואין הולך ממור כידוע, אין כאן פגם ולא ניתן להצילה
נפשו. והר"מ דסתם, נראה דגם נדה הדין כן, כיון דהו מחייבי כריתות
הו פגם. ודברי רש"י ז"ע, דאפשר דזה נקרא פגם גדול כיון דהוא מחייבי
כריתות, וז"ע כעת.

נפגמה ככר

[יא] ומבואר בגמרא שם ע"א, נעבדה בה עבירה אין ניתן להצילה
נפשו, ופירש רש"י, נעבדה בה עבירה, ככר, אין מזילין.
דהא אפיגמא לה וכו'. מבואר בדבריו דכל היכא דערוה וז נפגמה פגם
אחת על ידו או על ידי אחר ככאונם הן ברטון, כיון דנפגמה שוב אין
מזילים. ובגמרא שם ע"ב דמקשה הש"ס, ורמינהו אלו נערום שיש להם
קנס הבא על אחותו וכו', היינו כיון דחייב מיתה מטעם רודף מטעם
המיתה מן התשלומין, אמרוה רבנן וכו' משעת העראה דפגמה איפטר
ליה מקטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה, ופירש רש"י משעת העראה
איפגמא ושוב אין מזילים אותה בגמר ביאה נפשו, ואחרי זה אמר רב
חסדא, כגון שבה עליה שלא כדרכה וחור ובה עליה כדרכה, ופירש רש"י
שבה עליה הוא או אחר ככר שלא כדרכה [וחור ובה עליה כדרכה] דלא

ניתן נביאה זו להצילה נפשו שכבר נפגמה, מטואר דכל היכא דערוה זו
נפגמה נביאה זמן אפילו מאחר, אין מזילים הרודף נפשו.
לומר דהאי אחר היינו ג"כ שהיתה ערוה עליו, אבל אם נבעלה
למי שאינה ערוה עליו לא נפגמה כלל. והצלחה נפשו לא חילוף
נבחולה או בעולה, אלא מיירי נבעלה למי
שהיא ערוה עליו, וזה פשוט וברור.

הקבלה על זה שתבעו יואב לאבנר על דם עשהאל
ודנו בדין סנהדרין, כלומר הרגו בטענה שהיה ראוי
למות עליה על פי סנהדרין, אמר לו למה הרגת
עשהאל, אמר לו אבנר עשהאל רודף היה, אמר
לו יואב היה לך להציל עצמך באחד מאיבריו, אמר
לו אבנר לא ידעתי לכוין לו, אמר לו יואב בדופן
חמשית כוונת לו באחד מאיבריו לא יכולת לכוין
לו, ועל זה נאמר בדם עשהאל אחי.

ואמרו זכרונם לברכה בענין רודף, שאף על
פי שלא קבל התראה מכיון שהתרו בו והוא
עדיין רודף אין לו דמים ומותר להורגו.

ומטעם רודף הורו זכרונם לברכה באשה
המקשה לילד לחתוך העובר במעיה בין בסם
בין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה, ואם
הוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש
מפני נפש, וזהו טבעו של עולם.

ו. ראה מ"מ אות י. ח. ר"מ כאן ה"י. וראה מ"מ אות ב. ט. ר"מ כאן
ה"ט.

וראיתי בספר תורת חיים [סנהדרין
שם] שכתב על הא דנעבדה
בה עבירה, הא מילתא דפשיטא היא כיון
דכבר נעשית העבירה כ"כ בית דין וכו'.
ודבריו תמוהים, דברי פירש רש"י להדיא
דאם נעבדה בה כבר עבירה ועמה רודף
אחריה ורוצה לעשות העבירה אין מזילים
דאיפגמא וכו', ומיירי לענין להפרישו
מהעבירה, וזה פשוט.

והר"מ כאן ה"ב כתב דרף אחר ערוה
ומפסה והערה בה א"ע"פ שלא
גמר ביאתו אין ממתיין אותו וכו', מפס
אוקימנא דרבנן. וג"כ הטעם כיון דנפגמה
פעם אחת, א"כ אין חילוק בין הוא או
מאחר, הללל כיון דנפגמה. וכן מטואר
בכסף משנה, דעל דין זה מביא הגרי"מ
דנעבדה בה עבירה וכו', א"כ מטעם כיון
דנעבדה עבירה אין חילוק, וכל ענין
נעבדה בה עבירה אין מזילים אותה כיון
שנפגמה. ודברי הכסף משנה שכתב כאן על
הר"מ דחולך אחר השורש הקודם [ה"י

ה"י], שמחייבי מיתה שבערו ועשו אין ממתיין אותם עד שיגמר דינם נצית
דין, וזה כיון שהערה כבר עשה העבירה עכ"ל, דבריו תמוהים, דכאן מיירי
לענין להצילו שלא יגמור דעל כל כח וכן חייב, מ"מ אין זריך להצילו ומתייחס
לו לגמור דכיון דנפגמה לא ניתן עוד להצילה וכו', אבל העבירה שאנו
רוצים להצילו לא עשה עדיין ומ"מ אין מזילים כיון דאיפגמה, עיין בש"ס
ותראה לדברי רבנו הכסף משנה תמוהים מאד.

וב"מ הר"מ סתם ציומה, דהוה ליה לכחוב להדיא דהיכא דנעבדה בה
עבירה אפילו על ידי אחר לא ניתן להצילה, וכן הטור והשו"ע
כאן ס"ד סתמו ציומה. ויותר נראה לי מסתימת דברי הר"מ דעמנו דלא
שייך הדבר דאיפגמא רק מאותו איש ונאחזה ביאה וכגון שהערה בה, דכיון
דנפגמה ממנו נאחזה ביאה אין ניתן להצילה על גמר ביאה. ונעבדה עבירה
דמטואר בגמרא היינו ג"כ שהערה בה, וכן פירש הסו"ת חיים שם, וט"ר
מדברי רש"י דפירש דלא איכפת כלל אם נבעלה מקודם מזה או מאיש
אחר. אע"ג דרב חסדא דאמר כגון שבה עליה שלא כדרכה וכו' סוגר
דאף ע"י ביאה אחת נפגמה, לא פסק כאוקימנא זו כי יש שאר אוקימנות
למך משנה דאלו נערום. ולדעתי נראה מסתימת דבריו דדוקא נאחזה ביאה,
כן נראה ונאחזי רק לעורר.

ונראה דגבי זכר נמי, כיון דאיפגם הן נהעראה לדעת הר"מ או נאחזי
ביאה לדעת רש"י, שוב לא ניתן להצילו נפשו. אף דבגמרא
[שם] אמרינן דגבי זכר לא שייך פגם, מכל מקום אפשר לפי המסקנה
גם בזכר דינא הכי, ומ"מ ז"ע ונאחזי רק לעורר.

[יב] וברודף אחר ספק ערוה, לטעם שכתבתי [לעיל אות א'] ברודף
להרוג [אסופין] דהוה ליה ספק פיקוח נפש ומאזה להורגו,
כאן לא שייך זה, דלא הוה ליה פיקוח נפש רק גזירת הכתוב לרבנן דקיימא
לן כושיהו, אס כן אסור להורגו. אך לפי מה שהבאתי [לעיל שם] בשם
תרומת הדשן דהיכא דהחורה החירה מסירת נפש לא שייך ספק נפשות
לקולא, א"כ הכא נמי הוה מזה מספק ולא שייך ספק נפשות לקולא ומזילים
אותה נפשו, כן נראה לי.

[יג] ונראה דעיקר דקפיד רחמנא אפיגמא ולא על העבירה, ואם גוי

טו) בשושנת העמקים כלל כ"א [ס"ז ע"א מדפי הספר] כתב על הכס"מ הנ"ל ולשונו
צריך קצת תיקון והערה בה דאין ממתיין. כחכמים דכבר איפגמא.
טז) בשו"ת הרשב"י סי' שפ"ח האריך לבאר דאף רש"י סובר כדעת הר"מ, וכפי
שהבין רבינו ברב"ר, ע"ש. וכ"כ בכנה"ג ח"ב סי' תכ"ה הגהות הטור אות
כ"ח, ועיין ב"ח סי' תכ"ה סי' שיה שכתב להיפך דאף הר"מ סובר כרש"י.